

Sygn. akt VIII U 1379/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2018 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Jolanta Łanowy - Klimek
Protokolant:	Małgorzata Skirło

po rozpoznaniu w dniu 10 lipca 2018 r. w Gliwicach

sprawy J. O. (O.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla

na skutek odwołania J. O.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.

z dnia 12 lutego 2018 r. **nr** (...)

zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznaje odwołującemu J. O. prawo do bezpłatnego węgla za 2018 r. w rozmiarze 3 ton.

(-) SSO Jolanta Łanowy – Klimek

Sygn. akt VIII U 1379/18

UZASADNIENIE

Decyzją z 12 lutego 2018r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił ubezpieczonemu J. O. ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla przysługującego emerytom i rencistom za rok 2018. W uzasadnieniu podano, że prawo do ekwiwalentu pieniężnego zostało zaspokojone przed wejściem w życie ustawy poprzez doliczenie do podstawy wymiaru pełnej wartości ekwiwalentu węglowego, zatem sporny ekwiwalent ubezpieczonemu za rok 2018 nie przysługuje.

Ubezpieczony wniósł odwołanie od decyzji, domagając się przyznania prawa do spornego ekwiwalentu. W uzasadnieniu zawarł argumenty przemawiające za jego stanowiskiem, a nadto powołał się na liczne orzeczenia w analogicznych sprawach.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko zawarte w zaskarżonej decyzji.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Ubezpieczony J. O. jest pracownikiem Przedsiębiorstwa (...) S.A. w B. od (...). Od 1 grudnia 2003r. jest uprawniony do emerytury górniczej.

W dniu 4 stycznia 2018r. ubezpieczony złożył wniosek o ekwiwalent pieniężny za 3 tony deputatu węglowego za rok 2018, podając że w latach 2002 – 2007 nie pobierał ekwiwalentu ani bezpłatnego węgla w naturze.

Zaskarżoną decyzją z 12 lutego 2018r. (...) Oddział w Z. odmówił ubezpieczonemu J. O. ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla przysługującego emerytom i rencistom za 2018r. podając, że prawo do ekwiwalentu pieniężnego zostało zaspokojone przed wejściem w życie ustawy poprzez doliczenie do podstawy wymiaru pełnej wartości ekwiwalentu węglowego.

W dniu 30 września 1996r. został zarejestrowany i wpisany do rejestru układów układ zbiorowy pracy dla Przedsiębiorstwa (...) w B. zawarty w dniu 1 lutego 1992r. Kolejny układ został zarejestrowany i wpisany w dniu 16 czerwca 2003r. Układy te nie regulowały kwestii deputatów węglowych dla emerytów i rencistów.

W dniu 30 grudnia 1994r. Dyrektor PBSz ze wspólną reprezentacją związków zawodowych zawarł porozumienie na podstawie którego z dniem 1 stycznia 1995r. zawieszono wydawanie w naturze oraz wypłacanie deputatu węglowego byłym pracownikom PBSz oraz innym osobom dotychczas uprawnionym do jego otrzymywania. Porozumienie to nie zostało zarejestrowane przez Okręgową Inspekcję Pracy.

Przedsiębiorstwo (...) S.A. w B. zostało objęte postanowieniami (...) z dnia 21 grudnia 1991r. dla pracowników zakładów górniczych.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o akta organu rentowego oraz Układ Zbiorowy Pracy dla (...) Zakładów (...) dnia 21 grudnia 1991r. (k.18).

Nadto informacje na temat obowiązujących w PBSz B. układów zbiorowych pracy, zawieranych porozumień, protokołów dodatkowych oraz ich rejestracji, są Sądowi znane z urzędu z uwagi na prowadzone przed tut. Sądem liczne sprawy o analogicznym stanie faktycznym.

Sąd ocenił zebrany materiał dowodowy jako kompletny i spójny, a poprzez to mogący stanowić podstawę ustaleń faktycznych w sprawie.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie ubezpieczonego zasługuje na uwzględnienie.

Podstawę prawną żądania J. O. stanowi ustawa z dnia 6 lipca 2007r. o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych. (t.j. Dz. U z 2016, poz. 1192 ze zm.).

Przystępując do rozważań na temat prawa do ekwiwalentu pieniężnego należy przytoczyć istotne dla rozstrzygnięcia sprawy uregulowania zawarte w ustawie.

Art. 1 ustawy określa zasady i sposób realizacji uprawnienia do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, zwanego dalej "ekwiwalentem", przysługującego osobom uprawnionym z przedsiębiorstw robót górniczych za okres od dnia 1 stycznia 2002r.

Art. 2 stanowi, że użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) osoby uprawnione - emerytów i rencistów mających ustalone prawo do emerytury lub renty, którzy pobierali bezpłatny węgiel w naturze od przedsiębiorstw robót górniczych lub przeszli na emeryturę lub rentę z tych przedsiębiorstw oraz wdowy, wdowców i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po byłych pracownikach

przedsiębiorstw robót górniczych, uprawnionych do bezpłatnego węgla na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników zakładów górniczych z dnia 21 grudnia 1991r., i którzy uzyskali emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2007 r., a po dniu 31 grudnia 2001 r. nie pobierali ekwiwalentu;

2) przedsiębiorstwo robót górniczych - przedsiębiorcę prowadzącego roboty górnicze pod ziemią związane z budową, utrzymaniem lub likwidacją zakładu górniczego;

3) dotacja - dotację w rozumieniu przepisów o finansach publicznych.

W art. 3 wyłączono z grona uprawnionych osoby, których roszczenia z tytułu prawa do bezpłatnego węgla zostały zaspokojone przed dniem wejścia w życie ustawy.

Z kolei w przypadku gdy roszczenia, o których mowa w ust. 1, zostały częściowo zaspokojone, ekwiwalent przysługuje w części niezaspokojonego roszczenia.

Art. 7 określa zasady realizacji prawa.

Zgodnie z ust. 1 ekwiwalent wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych, zwany dalej (...), zgodnie z harmonogramem, o którym mowa w ust. 7, na wniosek osoby uprawnionej.

W myśl ust. 2 wniosek o wypłatę ekwiwalentu zgłoszony po raz pierwszy zawiera:

- 1) imię i nazwisko osoby uprawnionej;
- 2) numer PESEL albo rodzaj i numer dokumentu tożsamości obywatela;
- 3) adres zamieszkania osoby uprawnionej;
- 4) numer świadczenia osoby uprawnionej;
- 5) nazwę przedsiębiorstwa robót górniczych.

Do wniosku, o którym mowa w ust. 2, należy dołączyć dokument potwierdzający uprawnienie do ekwiwalentu i określający jego wysokość oraz oświadczenie osoby uprawnionej o niepobieraniu w latach 2002-2007 lub za ich część, ekwiwalentu lub bezpłatnego węgla w naturze.

Reasumując, aby wnioskujący mógł nabyć prawo do ekwiwalentu na podstawie powołanej ustawy musi wykazać, że:

- 1 był pracownikiem zakładu robót górniczych i przeszedł na emeryturę lub rentę z tego zakładu, albo pobierał ekwiwalent jako emeryt lub rencista;
- 2 uzyskał prawo do emerytury lub renty przed dniem 1 stycznia 2007r;
- 3 jako emeryt bądź rencista był uprawniony do bezpłatnego deputatu węglowego, a uprawnienie do bezpłatnego węgla przysługiwało na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników zakładów górniczych z dnia 21 grudnia 1991r.,
- 4 prawo do bezpłatnego węgla nie zostało zaspokojone przed dniem wejścia w życie ustawy;

Nadto wnioskujący musi złożyć stosowny dokument potwierdzający prawo do deputatu i złożyć oświadczenie, że z tego prawa nie korzystał po 2001r.

Należy podkreślić, że deputat węglowy jest świadczeniem ze stosunku pracy, a nie z zakresu ubezpieczeń społecznych. Jest to zastępcza forma wynagrodzenia dopuszczalna jedynie z mocy Kodeksu Pracy lub układów zbiorowych pracy.

Ustawa z 6 lipca 2007r. została wydana w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego niezgodność z Konstytucją art. 55 ust.1 ustawy z dnia 26 listopada 1998r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego

do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 162, poz. 1112 oraz z 2001 r. Nr 5, poz. 41 i Nr 154, poz. 1802), w części obejmującej zwrot: "z kopalń całkowicie likwidowanych" (wyrok z dnia 12 grudnia 2005r., w sprawie SK 20/04). Ustawa z 6 lipca 2007r. zakresem podmiotowym obejmować winna osoby wymienione w art. 55 ust. 1 ustawy z 26 listopada 1998r. tj. osoby uprawnione na podstawie Układu Zbiorowego Pracy do bezpłatnego węgla, które uzyskały emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2007r.

Skoro „osobą uprawnioną” w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 2007r. jest emeryt i rencista, wdowa i wdowiec po zmarłym pracowniku przedsiębiorstwa górniczego uprawniony do bezpłatnego węgla na podstawie UZP z dnia 21 grudnia 1991r. należało zbadać, czy emeryci i renciści oraz wdowy i wdowcy po zmarłych pracownikach PBSz w B. takie uprawnienie posiadali.

Zdaniem Sądu, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są także postanowienia ustawy z dnia 29 września 1994r. o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U z 1994r. nr 113 poz. 547). Ustawa ta w art. 9 uregulowała zasady obowiązywania układów zbiorowych pracy zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy. Przepis ten stanowi, że:

1. Z upływem 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy (tj. z dniem 26 listopada 1995r.) tracą moc układy zbiorowe pracy i porozumienia o przystąpieniu do tych układów, zawarte przed tym dniem, z zastrzeżeniem ust. 2-7. (tj. Układu zbiorowego z dnia 1 lutego 1980r.)
2. Do upływu terminu przewidzianego w ust. 1 strony uprawnione do zawarcia ponadzakładowego układu zbiorowego pracy mogą zawrzeć porozumienie o wstąpieniu w prawa i obowiązki stron układu lub porozumienia, o którym mowa w ust. 1, zawartego po dniu 31 grudnia 1986 r. (tj. Układu zbiorowego z 1991r.)
3. Do upływu terminu przewidzianego w ust. 1 strony uprawnione do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy mogą zawrzeć porozumienie o włączeniu uprawnień i świadczeń określonych w układzie lub porozumieniu, o którym mowa w ust. 1, zawartych przed dniem 1 stycznia 1987r., do zakładowego układu zbiorowego pracy albo o odstąpieniu od stosowania tych uprawnień i świadczeń. Jeżeli w wyniku zawarcia porozumienia zachodzi konieczność zmiany postanowień zakładowego układu zbiorowego pracy, zmian tych dokonuje się w trybie art. 241⁹ § 1 Kodeksu pracy.

Porozumienia te podlegają zgłoszeniu do rejestru zakładowych układów zbiorowych pracy lub ponadzakładowych układów zbiorowych pracy, stosownie do zasięgu stosowania danego porozumienia.

Do dnia 25 listopada 1995r. PBSz B. nie zarejestrowało porozumienia z dnia 30 grudnia 1994r. pozbawiającego odwołującego prawa do deputatu węglowego. Porozumienie to nie weszło więc w życie i nie może odnieść skutku.

Bezspornym w sprawie jest, że ubezpieczony był pracownikiem zakładu robót górniczych (PBSz B.) i z tego zakładu przeszedł na emeryturę.

Ubezpieczony przeszedł na emeryturę w czasie, kiedy nie obowiązywał już Układ Zbiorowy Pracy dla (...) z dnia 21 grudnia 1991r.

Postanowienia UZP dla (...) z 21 grudnia 1991r. przestały bowiem wiązać z dniem 23 listopada 2002r. w związku z wypowiedzeniem go i utratą mocy obowiązującej przez art. 241⁷ § 4 k.p., z uwagi na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 listopada 2002r. sygn. akt K 37/01. Z uwagi jednak na fakt, że przepisy ustawy z 6 lipca 2007r., wbrew temu co twierdzi organ rentowy, są kontynuacją przyjętych przez ustawodawcę rozwiązań dotyczących wypłaty emerytom i rencistom ekwiwalentu z tytułu prawa do bezpłatnego węgla przez ZUS istotne jest, że ubezpieczony będąc pracownikiem przedsiębiorstwa robót górniczych nabył prawo do otrzymania bezpłatnego węgla w wymiarze 3 ton rocznie.

Reasumując ubezpieczony był uprawniony do deputatu węglowego na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla (...) Zakładów (...) z 21 grudnia 1991r.

Protokół dodatkowy nr 7 z 21 listopada 1995r. do UZP dla (...) z 21 grudnia 1991r. w § 3 ust 1 postanowił: art. 22 ust 2 UZP dla (...) z 21 grudnia 1991r. otrzymuje brzmienie: „uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze – z zastrzeżeniem art. 44¹ - przysługują zamieszkałym w kraju emerytom i rencistom w wymiarze:

- 1) 2,5 tony rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla (...) Węglowego z 1 lutego 1980r. i którzy korzystali z nich 25 listopada 1995r.,
- 2) 3 tony rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla (...) Zakładów (...) z 21 grudnia 1991r.”

Jednocześnie protokołem tym wprowadzono art. 44¹ do Układu, dając jednostkom organizacyjnym możliwość odstąpienia do dnia 25 listopada 1995r. od stosowania deputatów węglowych z art. 22 ust. 2 pkt 1 Układu. Odstąpienie to, by mogło być skuteczne prawnie, powinno nastąpić do określonego czasu i musiało być zawarte w trybie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994r. o zmianie ustawy – Kodeks Pracy oraz o zmianie niektórych ustaw.

W niniejszej sprawie taka sytuacja nie miała miejsca.

(...) nie odstąpiło skutecznie od wypłacania deputatu węglowego byłym pracownikom PBSz oraz innym osobom dotychczas uprawnionym do jego otrzymywania.

W dniu 30 września 1996r. został zarejestrowany i wpisany do rejestru układów układ zbiorowy pracy dla (...) zawarty w dniu 1 lutego 1992r. zaś kolejny układ został zarejestrowany i wpisany w dniu 16 czerwca 2003r. Wprawdzie układy te nie przewidywały możliwości wypłaty deputatów na rzecz emerytów i rencistów, ale nie oznacza to, że pozbawiły one automatycznie uprawnień do tego świadczenia osoby, które przeszły na emeryturę i rentę pod rządami poprzednich układów zbiorowych pracy.

Układ Zbiorowy Pracy dla (...) Zakładów (...) z dnia 21 grudnia 1991r. wiązał jednostki organizacyjne objęte układem niezależnie od treści istniejących w nich wewnętrznych przepisów płacowych. W świetle art. 241²⁶ §1 k.p. postanowienia zakładowych układów zbiorowych pracy nie mogą być bowiem mniej korzystne dla pracowników od postanowień układów ponadzakładowych. W razie powstania tego rodzaju sytuacji zastosowanie ma norma aktu wyższego rzędu, jakim jest ponadzakładowy układ zbiorowy pracy.

Kwestia odstąpienia od wydawania deputatów węglowych była już przedmiotem badania sądu w czasie, kiedy byli pracownicy PBSz występowali o deputat na podstawie ustawy z dnia 26 listopada 1998r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych. Wówczas również ustalono, że zakład ten nie odstąpił skutecznie od wydawania emerytom i rencistom deputatów węglowych. (por. wyrok SA z dnia 16 października 2003r. w sprawie III AUa 1442/02). Pogląd ten został podtrzymany przez Sąd Apelacyjny w szeregu kolejnych orzeczeń m.in. w wyroku z dnia 12 marca 2009r. (III AUa 2927/08) oraz jego uzasadnieniu.

Ubezpieczony był zatem uprawniony do otrzymania bezpłatnego węgla na podstawie UZP dla (...) z 21 grudnia 1991r. – czego wymaga art. 2 pkt 1 ustawy z 6 lipca 2007r.

Roszczenie odwołującego za rok 2018 nie zostało zaspokojone. Wysokość emerytury została wprawdzie ustalona z uwzględnieniem pełnej wartości węgla deputatowego, jednak nie stanowi to zaspokojenia roszczenia w rozumieniu ustawy.

Wymagany wniosek został złożony w przepisany terminie. Wniosek spełniał wymogi określone przez art. 7 ust. 2 i 3 ustawy z 6 lipca 2007r., a ubezpieczony złożył oświadczenie, że w latach 2002 – 2007 nie pobierał deputatu węglowego.

Mając na uwadze powyższe, uznając odwołanie za uzasadnione – na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. – Sąd orzekł jak w sentencji, przyznając ubezpieczonemu prawo do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za rok 2018 rozmiarze 3 ton.

(-) SSO Jolanta Łanowy – Klimek